

ISLAHAT FERMANI

Orijinal Osmanlıca Metin

Malûm ola ki yed-i müeyyed-i mülûkâneme vedia-i Cenab-ı Bârî olan kâffe-i sunûf-ı tebea-i şâhânemin her cihetle temami-i husûl-i saâdeti hâli akdem-i efkâr-ı hayriyet disar-ı pâdişâhânem olarak cülûs-i meymenet men'us-ı Hümâyûnum gününden beri bu bâbda zuhûra gelen himem-i mahsusa-i şâhânemin hamdolsun pek çok semer-i nafiâsı meşhûr olup mülk ü milletimizin mamuriyet ve serveti an be an tezeyyüd etmekte ise de Devlet-i Âliye'mizin şânına muvafık ve milel-i mütemeddine arasında bi-hakkın hâiz olduğu mevki-i âlî ve mühimme lâyıq olan hâlin kemale îsâli için şimdije kadar vaz' ve tesisine muvaffak olduğum nizamât-ı cedîde-i hayriyenin ezseri-nev tekit ve tevsii matlûb-ı madelet mahsub-ı pâdişâhânem olduğu halde umûm tebea-i şâhânemizin mesai-yi cemile-i hamiyetkârâneleri ve müttelik-i hâss-ı bahir-ül ihlâsımız olan düvel-i mufahhamanın himmet ü muavenet-i hayırhahâneleri eseri olmak üzere Devlet-i Âliye'mizin bu kerre biinayet-u-llâhi taâlâ hâricen hukuk-ı seniyesi bir kat daha tekküt eylediğine ve bu cihetle şu asr Devlet-i Âliye'miz için bir zamanı hayriyet iktiranın mebdei olacağından dâhiline dahi saltanat-ı seniyemizin tezyid-i kuvvet ve miknetini ve revabıt-ı kabiliyeyi vatandaşî ile birbirine merbut olan ve nazar-ı madelet eseri müşfikânemde müsavî bulunan kâffe-i sunûf-ı tebea-i şâhânemin her yüzden husûl-i tamam-i saâdet-i hal ve memâlik-i şâhânemizin mamûriyetini müstelzim olacak esbâb ve vesailin an be an ilerlemesi murad-ı merhamet itiyad-ı mülûkânem iktizasından bulunduğu binâen husûsât-ı âtiyet-üz-zikrin icrâsına irade-i madelet ifade-i pâdişâhânem şeref-sâdır olmuştur.

Şöyle ki: Gülhâne'de kırâat olunan Hatt-ı Hümâyûnum ile ve Tanzîmât-ı Hayriyem mûcibince her din ve mezhepte bulunan kâffe-i tebea-i şâhânem hakkında bilâ-istisna emniyet-i can ve mal mahfûziyet-i nâmus için taraf-ı eşref-i pâdişâhanemden va'd ve ihsan olunmuş olan teminat bu kerre dahi tekit ve teyit kılındığından bunun kâmilen fiile çıkarılması için tedabir-i müessirenin ittihaz olunması ve zîr-i cenah-ı atıfet seniye-i pâdişâhânemde olarak memâlik-i mahrusâ-i şâhânemde bulunan Hıristiyan ve sair tebea-i gayr-i müslime cemaatlerine ecdad-ı izâmım taraflarından verilmiş ve sinin-i ahirede itâ ve ihsan kılınmış olan bil-cümle imtiyazât ve muafiyet-ı rûhaniye bu kerre dahi takrîr ve ibkâ kılınıp fakat Hıristiyan ve tebea-i gayr-i müslime-i sairenin her bir cemaati bir mehl-i muayyen içinde imtiyazât ve muafiyet-ı hazırâlarının rü'yet ve muayenesine ibtidar ile ol bâbda vaktin ve gerek âsâr-ı medeniyet ve malûmat-ı müktesibenin icab ettirdiği ıslâhât-ı irade ve tensib-i şâhânem ile ve Bâb-ı Âlî'mizin nezareti tahtında olarak mahsûsan patrikhânelerde teşkil olunacak meclisler marifetiyle

bi-l-müzakere cânib-i Bâb-ı Âlî'mize arz ve ifade eylemeğe mecbûr olarak cennet-mekân Ebu-l-feth Sultan Mehmet Hân-ı Sâni ve gerek ahlâf-ı izamları taraflarından patrikler ile Hıristiyan piskoposlarına itâ buyurulmuş olan ruhsat ve iktidar niyat-ı fütüvvetkârane-i pâdişâhânemden nâşi işbu cemaatlere temin olunmuş olan hal ve mevki-i cedîd ile tevfiik olunup ve patriklerin el-hâletü hâzihi câri olan usûl-i intihâbiyeleri ıslâh olunduktan sonra patriklik berat-ı âlîsinin ahkâmına tatbiken kayd-ı hayat ile nasb ve tâyin olunmaları usûlünün tamamen ve sahihen icrâ ve Bâb-ı Âlî'mizle cemaat-ı muhtelifenin rüesa-yı rûhaniyesi beyninde karargîr olacak bir sûrette tatbiken patrik ve metropolit ve murahhasa ve piskopos ve hahamların hîn-i nasbında usûl-i tahlifiyenin ifâ kılınması ve her ne sûret ve nâm ile olursa olsun rahiplere verilmekte olan cevaiz ve avaidât cümleten men'olunarak yerine patriklere ve cemaatbaşlarına vâridât-ı muayyene tahsis ve rûhbân-ı sairenin dahi rütbe ve mansıplarının ehemmiyetlerine ve bundan sonra verilecek karara göre kendilerine ber-vech-i hakkaniyet maaşlar tâyin olunup, fakat Hıristiyan rahiplerinin emvâl-i menkûle ve gayr-i menkûlelerine bir gûna sekte iras olunmuyarak Hıristiyan vesair tebea-i gayr-i müslime cemaatlerine milletçe olan maslahâtlarının idaresi her bir cemaatin rûhbân ve avâmı beyninde müntehib âzâdan mürekkep bir meclisin hüsn-i muhafazasına havale kılınması ve ahalisi cümleten bir mezhebe bulunan şehir ve kasaba ve karyelerde icrâ-yı âyine mahsûs olan ebniyenin ve gerek mektep ve hastahâne ve mezarlık misillü sair mahallerin hey'et-i asliyeleri üzere tamir ve termimlerine bir gûna mevani ika olunmayıp böyle mahallerin müceddeden inşası lâzım geldikçe patrik veya rüesa-yı milletin tasvibi halinde bunların resm ve sûret-i inşası bir kerre cânib-i Bâb-ı Âlî'mize arz olunmak iktiza edeceğinden ya suver-i maruza kabûl ile müteallik olacak irade-i seniye-i mülûkânem mûcibince iktizası icrâ veya bir müddet-i muayyene zarfında ol bâbda olan itirazât beyân olunup bir mezhebin cemaati yalnız olarak sairiyile karışık olmayarak bir mahalde bulunur ise o yerde âyine müteallik husûsâtı zâhiren ve alenen icrâda bir türlü kuyûda düçar olmayıp ahalisi edyân-ı muhtelifede bulunan cemaatlerden mürekkep olan şehir ve kasaba ve karyelerde ise her bir cemaatin takımı sakin olduğu ayrıca mahalde bâlâda bast ü beyan olunan usûle ittibaen kendi kilise ve hastahâne ve mektep ve mezarlıklarını tamir ve termime muktedir olabilmesi ve müceddeden inşa olunması iktiza eyleyen ebniyeye gelince bunlar için ruhsat-ı lâzimeyi patrikler veyahut cemaat metropolitleri cânib-i Bâb-ı Âlî'mizden istida edüp Devlet-i Âliye'mizce bunda bir gûna mevani-i mülkiye olmadığı halde ruhsat-ı seniye emzan kılınması ve bu makûle işlerde Hükûmet tarafından vukû bulacak muamelât külliyyen hasbî olması ve bir mezhebe tâbi olanların adedi ne miktar olursa olsun ol mezhebin kemal-i serbesti ile icrâ olunmasını temin için tedabir-i lâzime ve kaviyyenin ittihaz kılınması ve mezhep ve lisan veyahut cinsiyet cihetleriyle sunûf-ı tebea-i saltanat-ı seniye emden bir sınıfın aher sınıfından aşağı tutulmasını mutazammın olan kâffe-i ta'birat ve alfaz ve temyizât muharrerât-ı divâniyyeden ile-l-ebed mahv ü

izale kılınması ve ahad-ı nâs beyninde veyahut memurîn taraflarından dahi mûcib-i şin ve ar olacak veya nâmusa dokunacak her türlü tarif ve tavsifin istimali kanûnen men'olunması ve çünkü memâlik-i mahrusâmda bulunan her din ve mezhebin âyini ber-vech-i serbesti icrâ olunduğundan tebea-i şâhânemden hiçbir kimesne bulunduğu dinin âyini icrâdan men'olunmaması ve bundan dolayı cevri ü ezâ görmemesi ve tebdîl-i din ve mezhep etmek üzere kimse icbâr olunmaması ve saltanat-ı seniyeimizin memurîn hademesinin intihâb ve nasbı tensip ve irade-i şâhâneme menut olarak tebea-i Devlet-i Âliyye'min cümlesi herhangi milletten olursa olsun devletin hizmet ve memuriyetlerine kabûl olunacaklarından bunlar ehliyet ve kabiliyetlerine göre umûm hakkında mer'iy-yül-icrâ olacak nizamâta imtisalen memuriyetlerde istihdam olunmaları ve saltanat-ı seniye tebaasından bulunanlar mekatib-i şâhânemin nizamât-ı mevzualarında gerek since ve gerek imtihanca mukarrer olan şeraiti ifâ eyledikleri takdirde cümlesi bilâ-fark ve temyiz Devlet-i Âliyye'min mekatib-i askeriye ve mülkiyesine kabûl olunması ve bundan başka her bir cemaati maarif ve hiref ve sanayie dair milletçe mektepler yapmağa mezûn olup, fakat bu makûle mekatib-i umûmîyenin usûl-i tedrisi ve muallimlerinin intihâbı âzâsı taraf-ı şâhânemden mansûb muhtelit bir meclis-i maarifin nezaret ve teftişi tahtında olması ve ehl-i İslâm ile Hıristiyan vesair tebea-i gayr-i müslime meyanesinde veyahut tebea-i İseviyye vesair tebea-i gayr-i müslimden mezahib-i muhtelifeye tâbi olanların birbiri beyninde ticaret veyahut cinayâta müteallik zuhûra gelecek cem'i deâvî muhtelit divânlara havale olunup istima-ı dâvâ için işbu divânlar tarafından akdolunacak meclisler alenî olacağından müddei ile müddeialehy muvacehe olunarak bunların ikâme edecekleri şahitler tekarir-i vakıalarını daima kendi âyin ve mezhepleri üzerine icda edeceklerini birer yemîn ile tasdik eylemeleri ve hukuk-ı âliyye ait olan deâvî dahi eyalât ve elviye muhtelif meclislerinde vali ve kadı-i memleket hazır oldukları halde şer'an veya nizamen rü'yet olunup işbu mehâkim ve mecâlîste muhakemât-ı vakıa alenî icrâ olunması ve Hıristiyan vesair tebea-i gayr-i müslimeden iki kimse beyninde hukuk-ı ırsiyye gibi deâvî-i mahsûsa sahibi dâvâ olanlar istedikleri halde patrik veya rüesa ve mecâlîs marifetiyle rü'yet olunmak üzere havale kılınması ve mücazaât ve ticaret kanûnlariyle muhtelif divânlarında icrâ olunacak usûl ve nizamât-ı mürafaat mümkün mertebe sür'atle ikmâl olunarak ve zapt ü tedvîn kılınarak memâlik-i mahrusâ-i şâhânemde müstamel olan elsine-i muhtelifeye tercüme ile neşr ü ilân olunması ve hukuk-ı insaniyyeyi hukuk-ı adâlet ile tevfiik etmek için mazanne-i sû' olanların veyahut tedibât-ı cezaiyyeye müstahak bulunanların haps ve tevkifine mahsûs olan kâffe-i mahbes ve mahalli sairede usûl-i hapsiyenin mümkün mertebe müddet-i kalile zarfında ıslâhına mübaşeret olunması ve herhalde hapishânelerde bile cânib-i saltanat-ı seniyemden vaz'ı kılınan nizamât-ı inzibatiyyeye muvafık olan muamelâtta maada hiçbir gûna mücazaât-ı cismaniye ve eziyet ve işkenceye müşabih kâffe-i muamele dahi kâmilen lağv ve iptal kılınması ve bunun

hilâfında vukû bulacak hareket şediden men' ve zecrolunacağından maada bunun icrâsını emreden memurîn ile bi-l-fiil icrâ eyleyen kesanın dahi ceza kanûnnâmesi iktizasınca tekdir ve tedip olunması ve Dâr-üs Saltanat-ı seniye ve eyalet ve bilâd ve kurada umûr-ı zaptiyenin tanzîmi maddesi asude-i hal olan kâffe-i tebea-i mülûkâneme kendi mal ve canlarının muhafazasına sahihen ve kaviyyen emniyet verecek sûrette tanzîm kılınması ve verginin müsavâtı tekâlîf-i sairenin müsavâtını mûcib olduğu misillû hukukça olan müsavât dahi vezâifçe olan müsavâtı müstelzim olduğundan Hıristiyan vesair tebea-i gayr-i müslime dahi ehal-i İslâm misillû husse-i askeriye itâsı hakkında muahharan verilen karara inkiyat mecbûriyetinde bulunması ve bu hususta bedel vermek veya nakden akçe itâsiyle hizmet-i fi'liyeden muaf olmak usûlünün icrâ olunması ve İslâm'dan maada tebeanın sunûfı içinde sûret-i istihdamları hakkında nizamât-ı lâzime yapıp müddet-i kalile-i mümkün zarfında neşr ü ilân kılınması ve eyalât ve elviye meclislerinde tebea-i Müslime ve İseviyye ve saireden bulunan âzânın emr-i intihâblarını bir sûret-i sahihaya koymak ve ârânın doğruca zuhûrunu temin eylemek için işbu meclislerin sûret-i tertip ve teşkilleri hakkında olan nizamâtın ıslâhına teşebbüs ile Devlet-i Âliyye'm netice-i ârâyı ve verilen hüküm ve kararı sahihen bilmek ve buna nezaret etmek esbâb ve vesail-i müessiresinin istihsalini mütalâa eylemesi ve çünkü bey' ve fûruht ve tasarrufu emlak ve akar maddeleri hakkında olan kavânîn kâffe-i tebea-i mülûkânem hakkında müsavî olduğundan kavânîn-i Devlet-i Âliyye'me ve nizamât-ı zabita-i belediyeye ittiba ve imtisâl eylemek ve asıl yerli ehalinin verdikleri tekâlîfi vermek üzere saltanat-ı seniye ile düvel-i ecnebiye beyninden yapılacak suver-i tanzîmiyeden sonra ecnebiyye dahi tasarruf-ı emlak müsaadesinin itâ olunması ve tebea-i saltanat-ı seniye'nin kâffesi üzerinde tarh olunacak vergi ve tekâlîf sınıf ve mezheplerine bakılmıyarak bir sûrette ahz olunmakta idiğünden işbu tekâlîf ve ale-l-husus aşarın ahz u istifasında vukû bulmakta olan sû-i istimalâtın ıslâhı tedabir-i seriesi mütalâa ve müzakere olup doğrudan doğruya ahz-i vergi etmek usûlünün pey-der-pey icrâsı kabil oldukça vâridâtı Devlet-i Âliyye'min ilzam olunması usûlünün yerine bu sûret ittihaz kılınıp usûl-i haliye câri oldukça memurîn-i Devlet-i Âliyye'm ve mecâlis âzâlarının müzayedeleri alenen icrâ olunacak olan iltizamâtın birini deruhte ettirmeleri veya bir gûna hisse almaları mücazaât-ı şedide ile men' kılınması ve tekâlîf-i mahalliye dahi meh-mâ-emken mahsulâta hâlel vermiyecek ve ticaret-i dahiliyye mâni olmayacak sûrette vaz' ve tâyin olunması ve umûr-ı nafiâ için tâyin ve tahsis olunacağı mebalîğ-i münasibeye berren ve bahren inşa ve ihdas olunacak turûk ve mesalikden istifade edecek olan eyalet ve sancaklarda vaz' ve tesis kılınacak vergiyi mahsurlar dahi ilâve edilmesi ve saltanat-ı seniye'nin beher sene için vâridât ve masarifât defterinin tanzîm ve iraesî hakkında muahharan bir nizâm-ı mahsûs yapılmış olduğundan bunun tamam-ı icrâ-yı ahkâmına itina olunması ve her bir memurîne tahsis kılınmış olan maaşların hüsn-i tesviyesine mübaşeret kılınması ve her bir cemaatin rüesasiyle taraf-ı eşref-i

şâhânemden tâyin olunacak birer memurları tebea-i saltanat-ı seniye'nin umûmuna ait ve râci olan maddelerin müzakerâtına Meclis-i Vâlâ'da bulunmak üzere Makam-ı Celîl-i Vekâlet-i Mutlakamdan mahsusen celp olunup ve işbu memurlar birer sene için tâyin kılınıp bunlar memuriyetlerine başladıkları gibi tahlîf olunmaları ve Meclis-i Vâlâ'nın âzâsı gerek adî ve gerek fevk-al-âde vukû bulan içtimâlarında rey ve mütalâalarını doğruca beyân ve ifade etmeleri ve bundan dolayı aslâ rencide olunmamaları ve ifsad ve irtikâp ve itisafa dair olan kavânînin ahkâm-ı kâffe-i tebea-i saltanat-ı seniye'nin haklarında herhangi sınıfta ve ne türlü memuriyette bulunurlarsa bulunsunlar usûl-i meşruasına tevfikân icrâ olunması ve Devlet-i Âliyye'min tashih-i usûl-i sikke ile umûr-ı mâliyesine itibar verecek banka misillü şeyler yapıp memâlik-i mahrusâ-i şâhânenin menba-ı servet-i maddiyesi olan husûsâta iktiza eden sermayelerin tâyiniyle ve mahsulât-ı memâlik-i şâhânenin nakli için icap eden turûk ve ecedavilin küşadiyle emr-i ziraat ve ticaretin tevessüüne hail olan esbâbın men'iyle teshilât-ı sahihanın icrâ olunması ve bunun maarif ve ulûm ve sermaye-i Avrupa'dan istifadeye bakılması esbâbının bi-l-etraf mütalâasıyla pey-der-pey mevki-i icrâyâ konulması maddelerinden ibaret olmakla siz ki Sadr-ı A'zam-ı sûtudeşiyemi müşârün-ileyhsiz işbu fermânı celîl-ül-ünvanı mülûkânemi usûlü üzere gerek Der-saâdet'imde ve gerek memâlik-i şâhânenin her bir tarafında ilân ve işaatle husûsât-ı meşrûhanın balâda beyan olunduğu vechile icrâ-yı iktizalarına ve bundan böyle ahkâm-ı celîlesinin daima ve müstemirren mer'iyy-ül-icrâ tutulması esbâb-ı lâzime ve vesail-i kaviyyesinin istihsal ve istikmalî hususuna bezli cell-i himmet eyliyesiz şöyle bilesiz alâmet-i şerifeme itaat kılasız.

(11 Cemâzi-yel-âhir 1272 - 28 Şubat)

ISLAHAT FERMANI(*)

Sadeleştirilmiş Metin

Bilinsin ki, benim elimde Allah'ın emaneti olan Osmanlı halkının, her yönüyle, mutluluk oluşturan bütünlükleri padişahlığımın hayırlar saçan fikirlerinin en önemlisi olarak, tahta çıktığım günden beri, bu konuda açığa çıkan padişahlığımın özel çabasının,

* İşbu Sadeleştirme tarafımdan yapılmış olup, Tanzimat'tan Günümüze Islah, Resepsiyon ve Uyum Çalışmalarının Tahlili. Adlı Tebliğimizin Ek'inde yer almaktadır.
<http://www.muharrembalci.com/yayinlar/tebligler/52.pdf>

hamd olsun, pek çok faydalı ürünleri görülmüştür. Ülke ve milletimizin imarı ve serveti günden güne artmakta ise de, Devlet-i Aliyye'mizin şanına uygun ve medenileşmiş milletler arasında hakkıyla haiz olduğu mühim ve yüce mevkie layık olan halinin tam bir olgunluğa ulaşması için şimdiye kadar kurmaya muvaffak olduğum hayırlı yeni düzenin yeni baştan sağlamaştırılması ve genişletilmesi, padişahlığının adaletle birlikte isteği olduğu halde; bütün halkımızın hamiyetlerinin güzel işleri ve müttefiğimiz olan tanınmış devletlerin himmetleri ve hayırlı yardımları eseri olmak üzere Devletimizin bu defa, Allah'ın yardımı ile, dış politikada yüce hukuku bir kat daha sağlamlaştırmıştır. Bu yönüyle yaşadığımız asır, Devletimiz için bir hayıra yaklaşılan zamanın sonrası (mutlu son) olacağından, iç politikada dahi, saltanatımızın güç ve kuvvetinin artması ve vatandaşlarının birbirine kalpten bağlılığı ve de nezdinde koruyuculuğumun ve adaletimin gereği olarak Osmanlı halkının her yönden mutluluklarının elde edilmesi ve ülkemizin gelişmesini gerektirecek sebeplerin ve vasıtaların günden güne ilerlemesi, hükümdarlığımın merhametli muradı gereğidir. Bu muradımın gereği olarak aşağıda zikrolunan hususların icrası için Padişahlığımın adalet ifadesi olan iradesi, şerefle tecelli etmiştir.

Şöyle ki:

Gülhane'de okunan Hatt-ı hümayunum ile ve Tanzimat fermanı gereğince her din ve mezhepte bulunan Osmanlı halkı hakkında istisnasız, can ve mal emniyeti ve namusun korunması için Padişahlığım tarafından vaat ve ihsan olunmuş olan teminat, bu kere dahi kuvvetlendirilmiş ve sağlamaştırılmıştır. Bunun tam olarak hayata geçirilmesi için etkili tedbirler kabul olunmuş; ve Padişahlığımın yüce koruma kanatları altında Osmanlı ülkemizde bulunan Hıristiyan vesair gayri müslim halkın cemaatlerine büyük ecdadım taraflarından tanınmış ve sonraki senelerde de yine bağışlanmış olan bütün imtiyazlar ve ruhani muafiyetler bu kerre tekrar sağlamaştırılmış ve sürekli kılınmıştır. Fakat Hıristiyan ve diğer gayri müslim halkın her bir cemaatinin, belirli bir süre içinde imtiyazlarının ve var olan muafiyetlerinin görülmesine ve kontrol edilmesine ivedilikle başlanması ile, o konuda zamanın ve gerek kazanılmış bilgiler ve medeniyet eserlerinin icap ettirdiği ıslahatı iradem ve uygun buluşumla, Hükümetimizin nezareti altında özel olarak patrikhanelerde oluşturulacak meclisler marifetiyle müzakere ile Hükümetimize arz ve ifade etmeye mecbur olarak, Fatih Sultan Mehmet Han hazretleri ve gerek daha sonraki büyükler tarafından patrikler ile Hıristiyan piskoposlarına verilmiş olan ruhsat ve iktidar padişahlığımın cömertçe niyetlerinden dolayı işbu cemaatlere temin olunmuş olan hal ve yeni mevki ile uygun hale getirilip, patriklerin halen geçerli olan tayin usulleri ıslah olunduktan sonra patriklik yüce beratının hükümlerine uygulanarak hayat boyu tayin edilmeleri ve makama getirilmeleri usulünün tamamen ve eksiksiz icrası...

Hükümetimiz ile çeşitli cemaatlerin ruhani reisleri arasında kararlaştırılacak bir yonteme uygun olarak patrik ve metropolit ve Murahhasa ve Piskopos ve Hahamların tayini sırasında makama atanma usulünün yerine getirilmesi...

Her ne suret ve ad ile olursa olsun rahiplere verilmekte olan bahşişler ve gelirler bütünüyle engellenerek onun yerine patriklere ve cemaat önderlerine belirli gelirler tahsis olunması...

Diğer ruhbanların dahi rütbe ve makamlarının önemine ve bundan sonra verilecek karara göre kendilerine hakkaniyete uygun maaşlar tayin olunacaktır. Bununla birlikte Hıristiyan rahiplerinin menkul ve gayri menkul mallarına hiçbir zarar verilmeyerek, Hıristiyan vesair gayri müslim halkın cemaatlerinin milletçe olan maslahatlarının idaresi her bir cemaatin ruhban ve halkı arasında seçilmiş üyelerden oluşmuş bir meclisin güzel korumasına havale kılınması...

Ahalisi bütünüyle bir mezhepte bulunan şehir ve kasaba ve köylerde ayin yapılmasına mahsus olan binaların ve gerek mektep ve hastahane ve mezarlık gibi diğer yerlerin asli özellikleri üzere tamir ve onarımlarına hiçbir şekilde engeller konulmayıp böyle yerlerin yeniden inşası gerektiğe patrik veya milletin reislerinin tasvibi halinde bunların plan ve projeleri bir kere hükümetimize arz olunmak gerekeceğinden, ya arz olunan suretler kabul ile onunla ilgili olacak padişahlığının iradesi gereği icra veya belirli bir zaman zarfında o konuda olan itirazlar beyan olunması...

Bir mezhebin cemaati başkalarıyla karışık olmayarak bir mahalde bulunur ise, o yerde ayin ile ilgili işleri açık ve gizli olarak icrada hiçbir kayıtle bağılı olmaması...

Ahalisi çeşitli dinlerde bulunan cemaatlerden oluşan şehir ve kasaba ve köylerde ise her bir cemaatin kendi kendine oturduğu ayrı mahalde yukarıda genişçe açıklanan usule uyarak kendi kilise, hastahane, mektep ve mezarlıklarını tamir ve onarımlarına muktedir olabilmesi...

Yeniden inşa olunması gereken binalara gelince, bunlar için gerekli ruhsatı patrikler veyahut cemaat metropolitleri Hükümetimizden dilekçeyle isteyip Devletimizce bundan hiçbir şekilde idari engeller olmadığı durumlarda yüce ruhsatının uygun görülmesi ve bu gibi işlerde hükümet tarafından yapılacak işlemlerin bütünüyle samimi olması ve bir mezhebe tabi olanların sayısı ne kadar olursa olsun, o mezhebin tam bir serbestlik ile icra olunmasını temin için gerekli ve sağlam tedbirlerin alınması...

Mezhep, lisan veyahut cinsiyet bakımından halkımın sınıflarından bir sınıfın diğer sınıftan aşığı tutulmasını çağrıştıran bütün resmi yazışma tabir ve kavramlarının sonsuza kadar ortadan kaldırılıp silinmesi...

Halkın alt tabakaları arasında veyahut memurlarca dahi ayıp sayılacak, utanılacak veya namusa dokunacak her türlü tarif ve tavgifin kullanılmasının kanunen yasaklanması...

Ülkemde bulunan her din ve mezhebin ayinlerini serbestlikle icradan men olunmaması ve bundan dolayı sıkıntı ve eziyet çekmemesi ve din ve mezhep değıştirmek için kimsenin zorlanmaması...

Yüce saltanatımızın memur ve görevlilerinin seçim ve atanması padişahlığının iradesi ve uygun görmesine bağılı olarak, halkımın tamamı hangi milletten olursa olsun devletin hizmet ve memuriyetine kabul olunacaklarından, bunların ehliyet ve

kabiliyetlerine göre genel düzenlemelere bağı olarak memuriyetlerde istihdam olunmaları...

Yüce saltanatım halkından bulunanların, hükümdarlığımın mekteplerinin konulmuş yönetmeliklerinde gerek yaşça ve gerek imtihanca kayıtlı bulunan şartları yerine getirmeleri halinde tamamının ayırım gözetilmeden Devlet-i Aliyye'min askerî ve idarî mekteplerine kabul olunması...

Bundan başka her bir cemaat, maarif meslek ve sanayiye dair mektepler açmaya izinlidir. Fakat bu gibi genel mekteplerin eğitim usulleri ve öğretmenlerinin seçiminin, üyeleri padişahlığımca atanacak karışık bir maarif meclisinin nezaret ve teftişi altında olması...

Müslümanlar ile Hıristiyan vesair gayri müslim halk arasında veyahut Hıristiyanlar vesair gayri müslim çeşitli mezheplere bağı olanların birbirleri aralarında ticaret veyahut cezaya dair davaların tümünün karışık divanlara (kurullara) havale olunması, davaların dinlenerek kabulü için işbu divanlar tarafından kurulacak meclisler aleni olacağından davalı ile davacı yüz yüze getirilerek bunların getirecekleri şahitlerin anlatacaklarını daima kendi ayin(ibadet) ve mezhepleri üzere yerine getirecekleri birer yemin ile tasdik eylemeleri ve hukuk-ı adiyeye ait olan davalar dahi eyaletler ve sancakların karışık meclislerinde vali ve kadı hazır oldukları halde şer'en veya nizamem bakılıp, işbu mahkemeler ve mecliste olayın muhakemesinin aleni yürütülmesi...

Hıristiyan vesair gayri müslim halktan iki kimse arasında miras hukuku gibi özel davalara, dava sahibi olanlar isterlerse, patrik veya reisler ve meclisler marifetiyle bakılmak üzere havale kılınması...

Ceza ve ticaret kanunlarıyla karışık divanlarda yürütülecek usul ve duruşma nizamlarının mümkün mertebe tamamlanarak, yazılıp düzenlenerek ve ülkemde kullanılan çeşitli dillere tercüme edilerek neşredilmesi ve ilan olunması...

Beşerî hukuku ilahî hukuk ile uygun hale getirmek için, kendisinden kötülük beklenen kimselerin veyahut cezalandırılanların hapsedilmeleri ve tutuklanmalarına tahsis edilmiş bütün hapishanelerde ve diğer yerlerde hapis usullerinin mümkün mertebe en az zamanda ıslahına başlanması ve her durumda hapishanelerde bile yüce saltanatımca konulan disiplin yönetmeliklerine uygun muamelelerden başka hiçbir biçimde bedensel cezalandırma, eziyet ve işkenceye benzer muamelelerin tamamının dahi bütünüyle lağv ve iptal edilmesi ve bunun aksine meydana gelecek hareketler çok şiddetli engelleneceğinden ve yasaklanacağından başka, bunun yapılmasını emreden memurlar ile fiili olarak yapan insanların dahi ceza kanunnamesi gereğince cezalandırılması...

Başkent, eyaletler, şehirler ve köylerde emniyet işlerinin tanzimi konusu rahat bir halde olan bütün halkımın kendi mal ve canlarının korunmasının gerçekten ve güçlü olarak emniyet verecek surette düzenlenmesi...

Vergi eşitliğinin diğer yükümlülüklerin eşitliğini gerektirdiği gibi, hak eşitliğinin dahi görev eşitliğini gerektirdiğinden, Hıristiyan vesair gayri müslim halka dahi

Müslümanlar gibi askerlik borçlarının ödenmesi hakkında daha sonra verilen karara uyma mecburiyeti getirilmesi...

Bu hususta bedel vermek veya nakit olarak para ödemek yoluyla fiili hizmetten muaf olmak usulünün icra olunması...

Müslümanlardan başka diğer halkın askeri sınıflar içinde görevlendirilmeleri hakkında gerekli yönetmelikler yapıp mümkün olan en az zaman içinde neşir ve ilan edilmesi...

Eyaletler ve sancaklar meclislerinde Müslüman, Hıristiyan vesair üyelerin seçilme işlerini doğru bir biçime sokmak ve fikirlerin (oyların) doğru olarak ortaya çıkmasını temin etmek için işbu meclislerin tertip ve teşkilleri hakkındaki yönetmeliklerin ıslahına girişilmesi, Devlet-i Aliyye'm fikirlerin (oyların) sonucunu ve verilen hüküm ve kararı doğru olarak bilmek ve buna nezaret edebilmek için, gerekli düzenleme ve etkili vesilelerin elde edilmesinin etraflıca düşünülmesi...

Alış veriş ve emlak mülkiyeti ve gelirler maddelerine ilişkin Osmanlı kanunlarına ve Belediye zabıta yönetmeliklerine uymak ve onlara uygun davranmak ve asıl yerli halkın verdikleri vergileri vermek üzere Yüce Saltanatım ile yabancı devletler arasında yapılacak anlaşmalardan sonra yabancılara dahi emlak mülkiyeti müsaadesinin verilmesi...

Halkın tamamı üzerine konulacak vergiler sınıf ve mezheplerine bakılmayacak bir surette alındığından, işbu vergilerin ve hele âşarın alınmasında meydana gelen suiistimallerin düzeltilmesi için acil tedbirler düşünülüp müzakere edilerek doğrudan doğruya (aracılar kullanmadan) vergi alma usulünün aşamalı olarak yerine getirilmesi mümkün oldukça, devlet gelirlerinin iltizam usulü yerine bu yeni yöntem kullanılıp toplanması gerçekleştikçe, devlet memurları ile meclislerdeki üyelerin açık artırmalarda açıktan icra olunacak iltizamlardan birini yerine getirmemeleri veya herhangi bir türlü hisse almalarının çok sert cezalarla yasaklanması...

Mahalli vergilerin dahi mümkün olduğu kadar ürünlere zarar vermeyecek ve iç ticarete engel olmayacak biçimde konulup tayin edilmesi...

Bayındırlık işleri için tayin ve tahsis olunacak uygun bir miktara, karadan ve denizden ve yeni oluşturulacak çeşitli yollardan istifade edecek eyaletler ve sancaklarda oluşturulacak özel vergilerin dahi ilave edilmesi...

Yüce Saltanatımın her sene için gelirler ve masraflar defterinin (bütçesinin) tanzim ve kılavuzluğu hakkında sonradan özel bir düzen kurulmuş olduğundan bunun hükümlerinin yürütülmesine bütünüyle itina olunması...

Her bir memura tahsis kılınmış olan maaşların güzelce ödenmesine başlanması...

Her bir cemaatin reisleriyle tarafımdan (Saltanatça) tayin olunacak birer memurları halkımın geneline ait ve ilgili bulunan maddelerin (kanun ve yönetmeliklerin) müzakerelerine Meclis-i Vâlâ'da (1837'de kurulan ve günümüzde Danıştay ve Sayıştay'ın görevlerini yerine getiren bir meclis) bulunmak üzere Mutlak Vekilliğimin Yüce Makamından özel olarak çağrılırlar. İşbu memurlar birer sene için

tayin edilip bunlar memuriyetlerine başladıkları anda yemin ettirilmeleri, ve bunların Meclis-i Vâlâ'nın üyeleri olarak gerek olağan ve gerek olağanüstü yapılan toplantılarında rey ve görüşlerini doğruca açıklamaları ve ifade etmeleri ve bundan dolayı asla rencide olunmamaları...

Bozgunculuk ve hırsızlık ve yolsuzluğa dair olan kanunların hükümlerinin, halkımın tamamı hakkında hangi sınıfta ve ne türlü bir memuriyette bulunurlarsa bulunsunlar, meşru usule uygun olarak yerine getirilmesi...

Devletimin para politikasının düzeltilmesi ve maliye işlerine itibar verecek başka buna benzer şeyler yapıp ÷lkemin maddi zenginlik kaynakları olan konulara gerekli olan sermayelerin tayiniyle ve ÷lkemdeki ürünlerin nakli için gereken yolların ve yöntemlerin açılmasıyla ve tarım ve ticaret işlerinin genişletilmesini engelleyen sebeplerin ortadan kaldırılmasıyla gerçek kolaylıkların icra olunması...

Bunun için bilim, eğitim ve Avrupa sermayesinden faydalanılması yollarının etraflıca düşünülmesiyle, parça parça uygulamaya konulması...

Maddelerinden ibaret olmakla, siz ki Sadrazamsınız, işbu fermanımı usulüne göre gerek İstanbul'umda gerek ÷lkemin her bir tarafında ilan ve haber vererek, meşru hususlarının yukarıda açıklandığı gibi uygulanmalarına ve bundan böyle yüce hükümlerinin daima ve ısrarlı olarak yürürlükte tutulması için gerekli yolların ve sağlam yöntemlerin bulunması ve geliştirilmesi konularına bezl-i cell-i himmet eyleyesiz. (gücünüzü kuvvetinizi esirgmeden harcayasınız) Şöyle bilesiz, alamet-i şerifeme itaat kılasız.

(28 Şubat 1856)